

УДК 378.147.004
ББК 74.58+32.973.202

О.М. Ігнатова
м. Вінниця, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ

Постановка проблеми. Розповсюдження нових інформаційних технологій, серед яких важливе місце посідають комп'ютерні мережі, можливість виходу в Інтернет, ставить особливі вимоги до підготовки фахівця, пов'язуючи його імідж із професіоналом інноваційного типу. Модернізація змісту сучасної професійної освіти містить як необхідний чинник інформаційно-технічну підготовку фахівця. Застосування інноваційних технологій у навчальному процесі сприяє формуванню професійної мобільності студента, швидкому засвоєнню ним змісту підготовки. Однак, для впровадження інновацій необхідно враховувати матеріальну базу закладу, кафедри, а також професійну підготовку викладачів і навчально-методичні засоби. Викладач залишається центральною постаттю навчально-виховного процесу в будь-якому навчальному закладі. Але зміни в його ролі, функціях, котрі зумовлені новими явищами у розвитку освіти, досить істотні. Це в першу чергу стосується професорсько-викладацького складу вищої школи, що у ході її модернізації, реалізації принципів Болонської декларації поетапно переходить до нової парадигми розвитку.

Нові вимоги до фахівця диктують необхідність перегляду колишніх підходів до його підготовки. На наш погляд, вона має бути системною, багаторівневою, особистісно-орієнтованою, адекватною віковому та професійному розвитку.

Протиріччя між сучасними вимогами до професійного фахівця й недостатністю в нього необхідних знань, умінь, навичок, компетентностей, способів розвитку професійно значимих якостей визначає значення й актуальність проблеми дослідження, що розглядається у даній статті.

Комплексний і компетентнісний підхід до вирішення проблем підготовки кадрів для системи професійної освіти на різних рівнях у контексті вимог Болонського процесу дозволить створити інноваційне освітнє середовище, сприятливе для становлення й розвитку професійних компетентностей фахівців професійної освіти. Це допоможе також поліпшити забезпечення закладів професійної освіти кадрами, котрі одержали педагогічну освіту для роботи в усіх ланках професійної освіти.

Аналіз результатів досліджень показує, що проблеми професійно-педагогічної діяльності й підвищення рівня педагогічної майстерності розглядалися знаними педагогами і психологами. Проблеми педагогічної творчості розробляли В. Загвязінський, Н. Нікандров, М. Поташник та ін. Психологічні основи діяльності педагога досліджували Б. Ананьєв, Н.Кузьміна, А. Леонтьєв, А. Маркова, С. Рубінштейн та ін. Психологічні й педагогічні концепції підвищення педагогічної кваліфікації викладачів у системі безперервної освіти знайшли відображення в роботах В.Беспалько, С.Вершловського, Т. Паніної, Г. Сухобського та ін. Основні положення педагогіки й дидактики у вищій школі розглянуті в працях С. Архангельського, Ю.Бабанського, В.Беспалько, Н. Кузьміної, М. Скаткіна, В. Сластьоніна та ін. Фактори, що визначають успішність діяльності педагога, досліджувалися в роботах В. Кухарева, Г. Лаврентьєва, А. Маркової та ін.

Водночас аналіз науково-педагогічних джерел і проведені дослідження стану вивчення цієї проблеми свідчать про те, що питання забезпечення інноваційної спрямованості застосування ІКТ у професійній підготовці фахівців до цього розроблені недостатньо.

Метою даної статті є визначення можливих шляхів, які забезпечують інноваційну спрямованість застосування ІКТ у професійній підготовці студентів вищих навчальних закладів,

Виклад матеріалу. Поняття «інновація» означає нововведення, новизну, зміну. Інновація як засіб і процес припускає введення нового в мету, зміст, методи й форми освіти,

організацію спільної творчої діяльності викладачів і студентів, що має сприяти підвищенню ефективності та продуктивності навчання й виховання. Нововведення в сфері використання інформаційних комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті проходять ті самі стадії, котрими характеризується творчий процес у всіх галузях науки й техніки: аналіз наявної практики та властивих їй суперечностей, вивчення досягнень науки та передового педагогічного досвіду, генерація ідей, підготовка та проведення експерименту, аналіз результатів, доопрацювання, визначення можливої сфери застосування нововведення, творче впровадження в практику, подальший розвиток. Отже, інноваційною ми вважаємо організацію усвідомленої, самостійної діяльності щодо пошуку, вивчення та застосування нових способів і форм підготовки до професійної діяльності, а також розробку нових підходів до навчально-виховного процесу засобами ІКТ. Нині немає однозначного визначення спрямованості, однак до умов, що визначають спрямованість, відносять формування потреб, розвиток мотивів, інтересів та ін.

В останні десятиріччя виокремилися основні тенденції розвитку професійної діяльності викладача вузу:

- викладач усе більше звільняється від рутинних дидактичних функцій, у тому числі контролюючих, залишаючи за собою творчі;
- значно змінюється роль і розширюються можливості викладача у процесі керування пізнавальною діяльністю майбутніх фахівців;
- змінюються якісні характеристики навчальної діяльності, відбувається надання комп'ютеру нових дидактичних функцій, включаючи подання навчальної інформації, демонстрацію досліджуваних процесів і явищ;
- підвищуються вимоги до підготовки педагога в галузі інформаційних технологій.

На думку В. Андреева, «змінюється сам характер викладацької праці, він стає консультативно-творчим».

Вимоги до викладача, котрий використовує інноваційні засоби у навчальному процесі, мають складатися з традиційних і специфічних вимог, пов'язаних із використанням інформаційних технологій. Роль викладача не просто залишається провідною, але й стає ще більш відповідальною й складною. Адже саме він тепер підбирає навчальний матеріал, розробляє структури й алгоритми взаємодії майбутніх фахівців із інформаційними технологіями, формує критерії керування діями студентів, та ін. Зміст його праці змінюється. Робота набуває характеру наставництва, що вимагає від викладача не тільки постійного відновлення професійних знань, але й високої професійно-методичної культури [1].

Діяльність фахівців, які навіть одержали достатню підготовку в галузі ІКТ, найчастіше носить репродуктивний характер. Аналізуючи причини цього, ми дійшли висновку, що накопичені вміння користуватися ІКТ часто залишаються непотрібними, тому що в більшості випускників гуманітарних спеціальностей університетів відсутня потреба в їх постійному формуванні та творчому застосуванні на практиці. В учителів-початковців спостерігається недостатній рівень потреб у досягненні високих результатів своєї професійної діяльності, відсутня постійна спрямованість на творчість у повсякденній педагогічній роботі. Ми вважаємо, що однією з найважливіших умов активності та самоактуалізації особистості студента педагогічного університету є формування потреб у вивченні та застосуванні ІКТ в освітній і майбутній професійній діяльності.

Одним із головних джерел розвитку потреб є необхідність подолання суперечностей між бажанням застосувати освоєні методи і прийоми діяльності та необхідністю постійно знаходити інноваційні способи, методи і прийоми розв'язання проблем засобами ІКТ.

Першочерговим завданням, безумовно, є виховання в студентів потреби творчо застосовувати свої знання, досвід, а також удосконалювати свою підготовку впродовж навчання та після закінчення ВНЗ, тобто професійно-творчі потреби. Професійно-творчі

потреби розвивають творчі можливості майбутнього вчителя, визначають його пасивність або активність у професійній діяльності; впливають на розвиток соціально-психологічних настанов, які пов'язані з творчою діяльністю; визначають становлення вчителя в професійній сфері; виступають як стимул розвитку та перебудови особистості загалом [2].

У процесі експериментальної роботи нами були виявлені потреби, що виникають і задовольняються в процесі роботи з іншомовною літературою засобами ІКТ. Серед них: потреби освоїти досліджувану дисципліну, стати гарним фахівцем, потреби в пошуку нестандартних способів розв'язання завдань, потреби в самовдосконаленні, в діловому спілкуванні та ін.

Потреби проявляються в мотивах. Проблеми взаємозв'язку потреб, мотивів і діяльності активно розробляються у вітчизняній психології та соціології. Будь-яка діяльність виходить із певних мотивів і спрямована на досягнення певних цілей. У вивченні процесу мотивації навчання на основі ІКТ ми будемо спиратися на низку теоретичних положень, пов'язаних із механізмом формування мотивації під час традиційного навчання (психологічний аспект: Л. Божович, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, П. Якобсон та ін., дидактичний аспект: Ю. Бабанський, М. Данилов, Г. Щукіна та ін., методичний аспект: Р. Брандт, Л. Юрцева та ін.)

Інноваційний характер інформатизації навчального процесу, додаткові навантаження на викладача, котрі зумовлені набуттям нових знань, умінь і методичних навичок, нестача комп'ютерів і програмних засобів, збільшення витрат часу формують у деяких викладачів упередження, своєрідний психологічний бар'єр у свідомості, що стримує позитивну мотивацію до освоєння інформаційних технологій [3].

Говорячи про інформаційні технології, варто враховувати не тільки технічний і дидактичний аспекти питання, але й культуру в сфері інформації. Нині стало загальноновизнаним, що культурний рівень сучасної людини характеризується як загальною й професійною, так й інформаційною культурою.

Отже, передумовою ефективності професійної діяльності педагога в умовах інформатизації освіти стає інформаційна культура. Викладач, котрий використовує в навчальному процесі комп'ютер, має не тільки знати його можливості у своїй предметній галузі, а також мати навички роботи в умовах використання інформаційних технологій, але й уміти керувати діяльністю майбутніх фахівців у комп'ютерному класі, підбирати й відповідним чином компонувати навчальний матеріал. Важливою складовою є також уміння створювати проблемні ситуації на заняттях, самостійно або у співробітництві з програмістами писати навчальні програми, розумно поєднувати використання інформаційних технологій із іншими засобами інтенсифікації навчального процесу.

Аналіз потреб, мотивів, інтересів визначає, чому конкретна людина займається певною діяльністю. Важливим чинником, що стимулює науково-педагогічний інтерес студентів, є право студента на особистісну самоорганізацію навчання відповідно до своїх цілей. Необхідно, щоб кожний студент усвідомлював мету діяльності, потребу і роль спеціальних знань і вмінь у галузі використання ІКТ.

Мова почуттів і мислення єдині та взаємообумовлені. Ступінь того, наскільки емоції можна використати в процесі застосування ІКТ на заняттях, визначається природою індивідуальних потреб. Цей факт, на нашу думку, є дуже важливим, тому що особистісна індивідуалізація дозволяє враховувати та частково прогнозувати емоційний стан студентів у процесі навчання, і на цій основі формувати належне ставлення до занять.

Отже, формуванню інноваційної спрямованості у студентів сприяє емоційна атмосфера в студентському колективі, налаштування на творче вивчення та впровадження нововведень, пов'язаних із використанням ІКТ у педагогічну практику. Тому викладачеві перш, ніж розпочинати роботу, необхідно виявити емоційний настрій студентської групи. Для цього можна скористатися наявними психолого-педагогічними методиками, а також спостереженнями, бесідами, анкетуванням студентів. Виходячи з одержаних результатів,

варто будувати систему педагогічних впливів, що створюють найбільш сприятливу атмосферу діяльності студентів. Створенню позитивної атмосфери процесу навчання сприяють також ситуації зацікавленості, спрямованості на творчу діяльність, використання різних видів стимулювання навчання [4].

Вищеподане дозволяє зробити висновки, що умови, які забезпечують інноваційну спрямованість застосування ІКТ у професійній підготовці студентів вищих навчальних закладів, реалізуються, якщо:

- ☐ усвідомлено цілі і значимість вивчення та використання ІКТ для розв'язання завдань професійної діяльності;
- ☐ враховано структуру та розвиток професійно-творчих потреб, пізнавальних мотивів, науково-педагогічного інтересу;
- ☐ створено емоційно сприятливу атмосферу процесу навчання;
- ☐ організовано спілкування зі студентами на основі співробітництва;
- ☐ використано цікаві форми подання навчального матеріалу, включено ігрові блоки, різні стимули навчання;
- ☐ організовано й активізовано роботу з пошуку, вивчення та застосування досвіду використання ІКТ, спрямованого на задоволення інтересів і потреб майбутніх учителів;
- ☐ створено можливості для розвитку ініціативи, поглиблення та розширення знань із предмету, що вивчається, самоосвіти.

Напрями подальших досліджень. Подальшого вивчення потребують дидактичні й методичні проблеми моделювання інноваційних технологій у навчально-виховному процесі.

Література:

1. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития; инновационный курс / В.И. Андреев. – Казань: КГУ, 1996. – 566 с.
2. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Минск: ВГУ, 1978. – 320 с.
3. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании / И.Г. Захарова. – М.: Академия, 2005. – 190 с.
4. Пометун О.І та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; за ред. О.І. Пометун. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.

Стаття присвячена визначенню можливих шляхів, котрі забезпечують інноваційну спрямованість застосування ІКТ у професійній підготовці студентів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: інноваційні технології, професійна підготовка, навчально-виховний процес, професійна діяльність.

Статья посвящена определению возможных условий обеспечения инновационной направленности использования информационных технологий в профессиональной подготовке студентов высших учебных заведений.

This article is devoted to determination of means in order to provide innovation directions to use informational technologies in the professional training of university students.